

Država kao partner u investiranju

mr Jasmina Radovanović,
Savetnik za regulatornu reformu, NALED

Gde, kako i koliko? Pitanja su koje sebi postavlja svaki investitor pre ulaganja sredstava u buduću investiciju. Država svojim propisima, merama i kontrolom sprovođenja istih diktira poslovno okruženje koje odlikuju različiti faktori. Poslovno okruženje u velikoj meri utiče na isplativost investicije. Ukoliko je ono uređeno i predvidivo, investitor može unapred planirati tok svog poslovanja. U suprotnom, neuređeno poslovno okruženje može biti veliki problem za razvoj privrede, za nove investicije i razvoj društva uopšte.

Kvalitet poslovnog uređenja mere različite institucije na lokalnom i međunarodnom nivou. Neke referentne liste koje se objavljuju na godišnjem nivou dobar su pokazatelj šta investitori mogu da očekuju pri razvijanju biznisa u nekoj državi. Najčešće pominjane liste su Doing business lista Svetske banke, Index of Economic Freedom Heritidž fondacije, Index Global Competitiveness Svetskog ekonomskog foruma i Economic Freedom of the world Frejzerovog instituta. Neke države ulažu velika sredstva i napore kako

bi popravili svoj položaj na ovim listama. Kredibilitet svake liste zavisi od više faktora, broja uključenih država koje se posmatraju, kvaliteta informacija na osnovu kojih se vrši rangiranje, veličine uzorka, pokrivenosti teritorije na koju se odnosi istraživanje i sl. Naša država je među prioritete ove Vlade predvidela kao jedan od ciljeva unapređenje pozicije Srbije na Doing business listi Svetske banke.

DOING BUSINESS

Doing business lista meri uspešnost poslovanja jedne kompanije tokom njenog „životnog ciklusa“ od osnivanja, pribavljanja sredstava za poslovanje, izgradnje poslovnih objekata, pribavljanje neophodnih dozvola za rad, uređivanja organizacione strukture, izvršavanja obaveza prema državi i poslovnim partnerima, postupka za naplatu potraživanja i eventualnog odlaska u stečaj poslovnog partnera. Radi lakšeg razumevanja poslovnog okruženja, Svetska banka vrši ocenjivanje kvaliteta regulatornog okvira i njegove primene u praksi kroz deset oblasti, a na osnovu rezultata svake od oblasti izračunava se ukupan rang države na listi u odnosu na 190 ekonomija sveta.

Objektivnost rezultata prikazanih u godišnjem izveštaju Svetske banke, obezbeđena je na osnovu informacija koje Svetska banka neposredno prikuplja od strane kontributora, odnosno lica sa odgovarajućim poslovnim iskustvom koji su eksperti u određenim oblastima i čije mišljenje Svetska banka prihvata kao relevantno za određene teme. Kontributori nisu predstavnici države, već privrednici, advokati, revizori, konsultatni, bankari i sl. Svoje stavove o određenim pitanjima kontributori iznose kroz upitnike koje im Svetska banka dostavlja početkom godine. Ukoliko sami to ne žele, lični podaci kontributora ne smeju se javno objavljivati, čime je garantovana njihova

va anonimnost u cilju obezbeđivanja većeg stepena nepristrasnosti u pružanju odgovora.

Svetska banka se nakon prikupljanja podataka od strane kontributora, obraća i predstavnicima države kako bi dodatno proverila podatke kojima raspolaže. Ovo je prilika da se razjasne neke nedoumice koje su uočene u praksi, da se traže korekcije odgovora ukoliko postoje pokazatelji da je došlo do unapređenja ili da se dobiju smernice za dalja unapređenja. Svetska banka, prilikom provere dobijenih podataka, prednost daje onim informacijama koje mogu da se proveriti, koje su javno objavljene i za koje postoje zvanične statistike i pokazatelji. Konačne rezultate, Svetska banka objavljuje u oktobru tekuće godine.

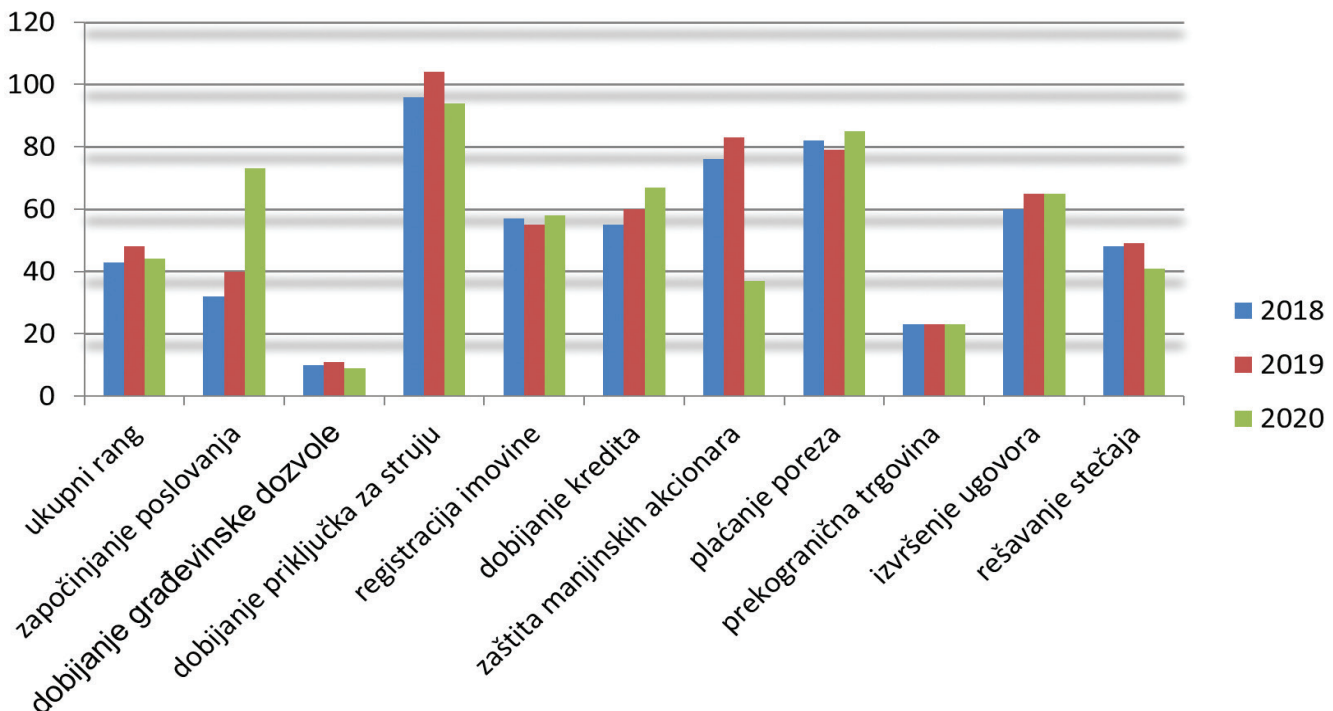
Metodologija Svetske banke posmatra uredenost poslovnog okruženja u najvećem gradu koji je po pravilu i glavni grad neke zemlje, što delimično ograničava realnu sliku o kvalitetu poslovnog okruženja na celoj teritoriji. S druge strane, akcenat koji je ključ za napredovanje ili nazadovanje na listi je postupanje koje je u najvećoj meri primenjeno u praksi. Svaki proces u poslovanju meri se kroz broj procedura, kompleksnost postupka, troškove i vreme

koje je potrebno da bi se određeni proces završio. Na ovaj način se dolazi do jasnih pokazatelja gde su problemi koji utiču na kvalitet poslovnog ambijenta.

Srbija se na Doing business listi Svetske banke u 2019/20. godini nalazi na 44. mestu, što je napredak za 4 mesta od prethodnog izveštaja. Najveći pomak učinjen je u oblasti zaštite manjinskih akcionara i rešavanja stečaja gde su u 2018. godini izmenjeni :

- Zakon o privrednim društvima kojim je predviđen rok za isplatu dividendi akcionarima koji ne može biti duži od 6 meseci, predviđen je rok za objavu informacija o pravnom poslu sa ličnim interesom u roku od 72 h od zaključenja, omogućeno je da akcionari koji imaju minimum 5% kapitala u društvu mogu predlagati dodatne tačke dnevnog reda ili da predlažu drugačije odluke po postojećim tačkama dnevnog reda, a uvedena je obavezna revizija pravnih poslova u kojem je postojao lični interes direktora.

- Zakon o stečaju radi usklađivanja sa metodologijom Doing business liste, omogućio je da se u predlogu za otvaranje stečaja predloži stečajni upravnik, da skupšti-

na poverilaca glasa o razrešenju imenovanog stečajnog upravnika na prvom poverilačkom ročištu, precizirane su kategorije visine predujma shodno veličini društva koje je u stečaju i uvedena je dužnost stečajnog upravnika da na zahtev stečajnog poverilac dostavi sve tražene informacije o stečajnom postupku.

AKCIONI PLAN ZA UNAPREĐENJE POZICIJE SRBIJE NA DOING BUSINESS LISTI ZA PERIOD OD 2020. DO 2023.

Konkretne mere za unapređenje poslovnog ambijenta u Republici Srbiji definisane su kroz nedavno usvojeni Akcioni plan 2020-2023. godine (u daljem tekstu: Akcioni plan). Mere iz Akcionog plana su ambiciozno definisane i predviđaju izmenu nekoliko zakona i podzakonskih akata: zakona koji reguliše evidenciju stvarnih vlasnika, zakona koji reguliše upis u registar Agencije za privredne registra, zakona koji reguliše rad Agencije za licenciranje stečajnih upravnika, zakona koji reguliše stečaj, zakona o privrednim društvima, uredbu koja reguliše način izdavanja lokacijskih uslova, pravilnik koji reguliše postupak objedinjene procedure i druge.

Kako je Akcionim planom predviđeno unapređenje poslovanja u Srbiji?

Prva prepreka za započinjanje biznisa u Srbiji uočava se već na samom početku u postupku registracije društva. Vreme i troškovi koji se nameću licima koja osnivaju društvo, predmet su mera novog Akcionog plana i idu u pravcu unapređenja efikasnosti postupka osnivanja privrednog društva. Jedna od ključnih mera je smanjenje broja procedura potrebnih za započinjanje poslovanja, tako da je predlog da se evidentiranje stvarnih vlasnika vršio odmah u trenutku registracije društva kod Agencije za privredne registre.

Nakon što se društvo osnuje, neophodno je da se obezbedi infrastruktura za poslovanje, pa je sledeća faza u započinjanju biznisa ishodovanje dozvola za gradnju, gde se preporuke iz Akcionog plana fokusiraju na potrebu poštovanja rokova za izdavanje građevinskih dozvola, naročito u pojedinim velikim gradovima gde statistike po-

kazuju značajna kašnjenja. Druga inicijativa koja je našla mesto u Akcionom planu je uvođenje eProstora, odnosno omogućavanje potpune digitalizacije postupka donošenja elektronskih planskih dokumenata što bi uticao na rokove za izdavanje građevinske dozvole.

Nakon odobrenja za gradnju, potrebno je obezbediti odobrenje za priključak na struju koji se takođe u praksi realizuje u rokovima dužim od zakonskih, a troškovi priključenja mogu biti nesrazmerno visoki naspram urađenom poslu. Predlog mera iz Akcionog plana ima za cilj uspostavljanje mehanizma efikasnog priključenja na distributivni sistem električne energije prema stvarnim troškovima priključenja.

Svi izgrađeni objekti u kojima je društvo investitor, koji su dobili upotrebnu dozvolu treba da se registruju u katastru nepokretnosti kako bi društvo postalo „knjižni vlasnik“ objekata. Postupak upisa u katastru je značajno unapređen 2018. godine sa donošenjem Zakona o postupku upisa nepokretnosti u katastar nepokretnosti i vodova, gde se upis prava vrši u roku od 5 radnih dana po osnovu isprava koje po službenoj dužnosti dostavljaju javni beležnici, sudovi, javni izvršitelji, jedinice lokalne samouprave i drugi državni organi. Od 2020. godine umesto prijava za porez na prenos apsolutnih prava, porez na imovinu, nasleđe i poklon podaci potrebni za utvrđivanje poreske obaveze podnose se elektronskim putem preko javnog beležnika. Međutim, da bi postupak upisa prava u katastar bio dodatno unapređen, potrebno je da se omogući upis prava u katastar direktno od strane javnog beležnika, da se javnim beležnicima omogući da u toku postupka overe ili solemnizacije mogu da izvrše validaciju ličnih dokumenta stranaka u bazi Ministarstva unutrašnjih poslova uz reviziranje postojećih uslova za primenu olakšica i oslobodjenja od obaveza plaćanja poreza na imovinu.

Ukoliko se javi potreba društva za dodatnim finansiranjem, plan je da se postupak dobijanja kredita olakša uvođenjem registra zaduženja gde bi banke mogle da prethodno provere informacije o zaduženosti potražioca zajmovnih sredstava. U novom registru zaduženja bi se evidentirale sve informacije o dugovima građana ka po-

reskim organima, komunalnim preduzećima i mobilnim operaterima. Potrebno je uvesti elektronsku registraciju svih promena u Registru zaloge, bez podnošenja dodatne dokumentacije, osim zahteva za upis prava.

Ulaganje u druga društva može biti primamljiva investicija, ali pod uslovom da su prava vlasnika kapitala zaštićena na odgovarajući način koji omogućava transparentnost informacija o svim poslovima u kojima postoji lični interes. S druge strane, Akcionim planom je u skladu sa metodologijom Svetske banke predviđena saglasnost svih članova kada novi član želi da pristupi u društvo. Akcionim planom je nadležnost za odlučivanje o emisiji novih akcija prebačena isključivo na najviši organ društva, bez mogućnosti da se ovo pravo delegira na niži organ.

Ispunjavanje finansijskih obaveza kroz plaćanje, taksa i naknada, umeju da zadaju muke posebno novoosnovanim društvima, jer je teško biti siguran koja sve plaćanja postoje ka državi. Upravo iz tog razloga Akcionim planom je predviđeno uvođenje registra naknada i taksi, sa ciljem da se sve one plate jednom godišnje, ukoliko postoji osnov za njihovo plaćanje, kako društvo ne bi svakog meseca bilo u obavezi da vodi računa o plaćanjima ka državi. S druge strane, nameti koji nisu registrovani u registru taksi i nameta, građani i privreda ne bi morali da plate.

Brza procedura uvoza i izvoza robe u mnogome olakšava poslovanje ukoliko društvo posluje sa inostranstvom. Ključ unapređenja ove oblasti je u uspostavljanju elektronske platforme za carinjenje robe i dostavljanje dokumentacije u elektronskom obliku uz uvođenje slobodnih zona.

Tokom izvršenja pravnih poslova dešavaju se problemi u naplati dugova i izvršavanju ugovorenih obaveza. Ukoliko strane ne uspeju da se dogovore mirnim putem, upućne su na sud i vođenje spora radi utvrđivanja prava i obaveza iz ugovora i nakon toga na vođenje izvršnog postupka kako bi se sprovela odluka parničnog suda. Prema podacima koje je Svetska banka objavila u svom poslednjem izveštaju, parnica u proseku traje 495 dana dok izvršni postupak traje u proseku 110 dana. Ove cifre obeshrabrujuće deluju na investitore, pa je neophodno preduzeti niz mera radi skraćivanja trajanja sudskih postupaka. Naj-

važnije mere odnose se na uvođenje softvera koji će omogućiti potpunu automatizaciju u rad sudova, snimanje sudjenja, elektronsku komunikaciju sa sudom i učesnicima u postupku, uvođenje alarma u predmetu kao upozorenje sudiji i Ministarstvu pravde da ističu unapred određeni rokovi i dr. Skraćivanjem trajanja sudskih postupaka, smanjili bi se i sudski troškovi koji trenutno iznose 36% od vrednosti imovine u sporu.

Konačno, investitori tokom svog poslovanja mogu imati potraživanja prema nekom društvu koje je otišlo u stečaj. Ukoliko je investitor obezbeđen adekvatnim sredstvom obezbeđenja, imaće status razlučnog poverioca, međutim pokretanjem stečaja prekidaju se svi započeti postupci, a imovina stečajnog dužnika ostaje izuzeta od izvršenja, pa sve aktivnosti u vezi upravljanja imovinom i poslovanje stečajnog dužnika preuzima imenovani stečajni upravnik. Prema metodologiji Svetske banke naš zakonski okvir je dobar, međutim postupak stečaja traje u proseku 2 godine, troškovi su prema Svetskoj banci procenjeni na iznos od 20% vrednosti imovine stečajnog dužnika. U cilju kraćeg trajanja stečajnog postupka, neophodno je uvesti obaveznu elektronsku prodaju imovine u stečaju po ugledu na izvršni postupak. Istovremeno, potrebno je ukinuti radnje objave oglasa u visokotiražnim dnevnim novinama jer stvaraju nepotrebne troškove, a njihov značaj je u vreme digitalizacije zanemarljiv. Kao jedna od mera koje su predložene kroz Akcioni plan u cilju kraćeg trajanja postupka stečaja je propisivanje kraćih zakonskih rokova za prijavu potraživanja u stečaju, kao i rokova vezanih za plan reorganizacije. S druge strane, zvanične informacije o postupcima stečaja nisu transparentne, pa je zadatak Agencije za licenciranje stečajnih upravnika da u narednom periodu započne sa prikupljanjem podataka i vođenjem javnih statistika o troškovima i vremenu potrebnom za sprovođenje stečaja. Svaka država je dobar partner u investiranju ukoliko prati trendove, kontroliše primenu normi i stvara nove mogućnosti za poslovanje. Vreme će pokazati da li će se realizovati planirane aktivnosti iz novousvojenog Akcionog plana i da li će te reforme biti dovoljne da Srbiju vinu među najuređenije ekonomije sveta. ■